



RUHANI'NİN SEÇİLMESİYLE İRAN'DA REJİM TESCİLLENDİ

Haber: Çiler ÖZTUNCA

Khas CIES asistanı

Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (CIES), Kasım 2012'de bir gelenek başlatarak, uluslararası ilişkiler ve Türk dış politikası açısından önem arz eden ülkelerin seçimlerini sığağı sığağına ele alan paneller düzenledi. 7 Kasım 2012'de ABD Başkanlık Seçimleri, 23 Ocak 2013'te İsrail Parlamento Seçimleri, 17 Haziran 2013'te de İran Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ele alındı.

Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Çalışmaları Merkezi'nin (CIES) ve Hollings Center for International Dialogue işbirliğiyle düzenlenen panelde, 11'inci düzenlenen İran Cumhurbaşkanlığı Seçimleri'nin uluslararası arenadaki yansımalarının yanı sıra, İran'ın Arap Baharı sonrası bölgedeki rolü ve Türkiye, İsrail ve Irak gibi ülkelerle olan ilişkilerindeki problemler konuşulmuştur.

Konusunda yetkin isimlerin konuşmalarından çıkan ortak sonuç, İran'ın yeni Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani'nin eski lider Ahmedinejad'ın keskin söylemlerinden biraz daha uzak ve ılımlı tavırlar takınacağı yönündedir. Panel'in düzenlendiği tarihin ertesi gününe denk düşen ilk basın toplantısında aşırılık değil, ılımlılık ve adaletin izini takip edeceğini söyleyen Ruhani'nin tutumu da bu sonucu destekler niteliktedir. Moderatörlüğünü Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Serhat Güvenç'in yaptığı panel genel bir değerlendirme ile başlamış; değerlendirmede yeni seçilen Ruhani'nin, İran'ın özellikle dış politikasında üslup değişikliğine gidebileceği öngörülmüştür.

ENİS ERDEM AYDIN:

İlk konuşmacı, CNN Türk Dış Haberler Servisi editörlerinden Enis Erdem Aydın, konuşmasında muhafazakârların kaybetme nedenleri ve Ruhani'nin kimliği, yaratabileceği değişiklikler üzerinde durmuştur. Aydın, muhafazakâr grubun kendi içinde üçe ayrıldığını ve bu gruplar arasındaki ittifakın kırılma olmasından dolayı Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde tek bir blok halinde hareket edemediklerini belirterek söze başlamıştır. Buna ek olarak, rakiplerinin tek adayla seçime gidebileceğini öngöremeyerek kendi içlerinde oyların bölünmesinin de Ruhani'nin seçilmesinde önemli rol oynadığını vurgulamıştır. Aydın, Ruhani'nin bir diplomat, hukukçu ve aynı zamanda düzenin adamı olduğunu belirterek İran politikasında çok büyük dönüşümler beklenmemesi gerektiğinin de altını çizmiştir. Ruhani'nin içeride; özgürlük, kadın hakları vb. söylemlerle; dışarıda ise müzakereye sıcak bakan tavrıyla ılımlı bir lider tablosu çizebileceğini belirtilmiştir. Aydın da, Ruhani'nin dış politikasının bundan sonra "ihtiyatlı ve yumuşak" bir üslup kullanacağını düşünmektedir. Seçim sonuçlarının bu yönde değerlendirilmesi, İran halkının dış politikayı ılımlı bir lidere emanet etme tercihini de ortaya koymaktadır. Ancak, özlü bir değişim yine de Batı'nın İran'a yönelik önyargısını kırmaya bağlıdır ve bu, tek taraflı atılabilecek adımlarla mümkün görünmemektedir.

ARZU CELALİFER EKİNCİ:

İkinci olarak söz alan konuşmacı Arzu Celalifer Ekinci, daha önce Uluslararası Strateji Araştırmalar Merkezi'nde araştırmacı olarak çalışmış İran uzmanıdır. Konuşmasına, Ruhani'ye verilen oyların bir şemsiye görevi görebileceği çeşitli grupları bir araya getirmiş olmasının önemine değinerek başlamıştır. Buna ek olarak, Ruhani'nin adaylar arasındaki tek din adamı olmasına da değinen

Dr. Ekinci, Ruhani'nin ılımlı söylemleriyle buhranlı dönemler geçiren İran halkı için de olumlu bir seçim olabileceğini belirtmiştir. Hatemi ve Rafsancani ikilisinin desteğini tek adamda toplayarak seçimlere girilmesinin de, Ruhani'nin zaferinde etkili olduğunun altını çizmiştir. Dr. Ekinci, oyların yarısından fazlasını alan Ruhani'nin, yeni dönemde iyi bir strateji ve iyi bir kadroyla olumlu değişiklikler sergileyebileceği yönünde yorum yapmıştır. Dış politikadaki tutumun da değişeceğini savunarak, ABD ile diyalog yollarının açılacağına yönelik yorumlarda bulunmuştur. Zaten orta vadede, kültürel ve sosyal baskıların Ahmedinejad dönemine kıyasla hafifleyebileceği söylenmiştir.

AHMET K. HAN:

Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden Doç. Dr. Ahmet Kasım Han, esas olarak Ruhani'nin herkesin ikinci tercihi olması nedeniyle seçimleri kazandığını belirtmiştir. Doç. Dr. Han, Ruhani'nin aslında bir reformist olmadığını ve kendisine verilen rolü oynadığını ileri sürmüştür. Bugünkü İran politik sisteminde hiçbir yeni liderin bu sütunları değiştiremeyeceğini vurgulayan konuşmacı, Ruhani'nin ancak diyalog oluşturma konusunda başarılı olabileceğini belirtmiştir. "Obama, İran'a yönelik müdahaleden kaçıyor, o yüzden Ruhani'yi iyi karşılayacaktır" diyen Doç. Dr. Han, İran'ın bölgede iki stratejik hamle kapasitesine sahip olduğunu ve bunlara devam edeceğini söyleyerek, genel anlamda statükoda çok büyük değişiklikler beklenmemesi gerektiğini de vurgulamıştır. Bu stratejik hamle kapasiteleri, oyun bozma kapasitesi ve yaramazlık kapasitesi olarak adlandırılmıştır. Bu kapasiteler İran'ın aynı zamanda bölgedeki dengeleri etkilemesine de yardımcı olmaktadır.

GENCER ÖZCAN:

İstanbul Bilgi Üniversitesi'nden Prof. Dr. Gencer Özcan ise, Ruhani'nin seçim başarısının Türkiye ile ilişkilerde nasıl bir rol oynayacağı üzerinde durmuştur. Yeni Cumhurbaşkanı ile İran'ın fabrika ayarlarına geri döneceğini ileri süren Prof. Dr. Özcan'a göre, Ahmedinejad'ın söylem ve politikalarının neden olduğu uluslararası izolasyon ortamı ve İran'a uygulanan yaptırımların da hafifleme olasılığı yüksek görünmektedir. 2011 yılından beri İran'ın hiç olmadığı kadar statükocu bir ülke haline geldiğine değinen Prof. Dr. Özcan, ülkenin uluslararası arenada yerinin değişmesinin zor olduğunu düşünüyor. ABD'nin Irak'tan çekilmesi ile arkasında bırakacağı güç boşluğunun İran ve Türkiye'yi karşı karşıya getirme olasılığına değinen Prof. Dr. Özcan, Türkiye'nin ABD tarafından dayatılan İran yaptırımlarını desteklemesinin de rahatsızlığı artıracığını belirtmiştir.

Seçim sonuçlarının İran'ın iç siyasetiyle ilgili doğurabileceği etkiler konuşulurken, öne çıkan konulardan biri ise 'siyasi tutuklular' ve 'ev hapisleri' konusuydu. Konuşmacılar, Ruhani'nin seçim vaatlerinden biri olan bu konunun ilerleyen günlerde gündeme geleceğini ve bunun İran siyaseti açısından olumlu bir adım olacağını belirtmişlerdir.

'Arap Baharı' olgusuna da değinen konuşmacılardan Prof. Dr. Ekinci, İran'ın bu durumu İslami bir uyanış olarak nitelediğini ve bu fırsatı değerlendirerek bunu çeşitli ittifaklara dönüştürmeyi deneyeceğini belirtmiştir. Durumu genellikle Ortadoğu'ya karşılık Batı bloğu şeklinde değerlendiren İran'ın, Prof. Dr. Ekinci'ye göre, Esad'ın gitmesi durumunda Suriyeli muhaliflerle B planı bile bulunmaktadır.

Sonuç olarak, sekiz yıllık Mahmud Ahmedinejad döneminin geride kaldığını belirten panelistler, ılımlı Cumhurbaşkanı Ruhani'nin en çok ekonomik sorunlara çözüm bulmaya çalışacağı ve İran'ın dış ilişkilerinde diplomasiye daha fazla ağırlık verilen bir dönemin başlayacağı konusunda hemfikir olmuşlardır. Konuşmacılar yeni dönemde İran'da üslup değişikliğinin yaşanacağını, fakat 'esas'ta değişiklik beklenmediğinin de altını çizmişlerdir.

Hasan Ruhani kimdir?

1948 doğumlu Ruhani, İran'ın dini eğitim merkezi olan Kum şehrinde klasik medrese eğitimi almıştır. Dini eğitiminin yanında Tahran Üniversitesi'nde hukuk eğitimi de alarak İskoçya'da bulunan Glasgow Caledonian Üniversitesi'nde yüksek lisans ve doktora yapmıştır. Tez konularının da sırasıyla İran'a referansla "The Islamic Legislative Power" (İslami Yasama Gücü) ve "The Flexibility of Shariah" (Shariah'ın Esnekliği) olmasından yola çıkarak, İslam hukuku alanında akademik incelemelerde de bulunduğu çıkarılabilir. Bunun yanı sıra, Şah hükümetine muhalif olan hareketin içinde yer alan Ruhani, çeşitli kaynaklara göre Ruhullah Humeyni'nin (İran'daki 1979 devriminin lideri) İmam Humeyni olarak adlandırılmasına da öncülük etmiştir. Panel'de yer alan konuşmacılar da, Ruhani'nin seçilmesinden reformist bir hareket beklentisinin mantıklı olmayacağı yönünde ortak görüşlerini beyan etmişlerdir.

1980'de İslam Danışma Meclisi'ne seçilen Ruhani, 20 yıllık meclis üyeliği boyunca Savunma Komisyonu başkanlığı, Dış Politika Komisyonu başkanlığı ve Meclis Başkanvekilliği gibi görevlerde bulunmuştur. 1989'da kurulan Ulusal Yüksek Güvenlik Konseyi'nin sekreterliğini 2005'e kadar sürdürmüştür. Nükleer Başmüzakerici sıfatıyla, yabancı yetkililerle pek çok toplantı ve müzakerelerde bulunmuştur.